

Advies omtrent Digitaal stemmen

VOOR PROVINCIES
GEMEENTEN
WATERSCHAPPEN

versie 1.0 - 30 april 2020

DEMOCRATIE
in actie

Advies omtrent Digitaal stemmen

VOOR PROVINCIES
GEMEENTEN
WATERSCHAPPEN

DEMOCRATIE
in actie

Beschrijving van de voorwaarden en oplossingen voor de korte termijn.
Gebaseerd op de tijdelijk wet
Digitale beraadslaging en besluitvorming.

Datum	: 30 april 2020
Versie	: 1.0
Opsteller	: Dave Büch
Opdrachtgever	: Democratie in Actie, in samenwerking met de Vereniging van Griffiers

1 INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	4
2	Praktische invulling voor het stemmen via een stem-toepassing	5
3	Stem-toepassingen en leveranciers	7

1 INLEIDING

Vanwege de huidige crisissituatie als gevolg van de beperkende maatregelen ter voorkoming van een ongecontroleerde verspreiding van het corona-virus (COVID-19), is het alléén nog mogelijk met in achtneming van de richtlijnen van het RIVM fysiek en in gezamenlijkheid te vergaderen. Voor veel gemeenten is dat een probleem.

Inmiddels is de tijdelijk wet Digitale beraadslaging en besluitvorming voor Provincies, Gemeenten en Waterschappen per donderdag 9 april in werking getreden.

Dit adviesdocument is bedoeld om griffiers te helpen bij het rechtsgeldig gebruik van een digitale stem-toepassing.

Dit adviesdocument is bedoeld als toevoeging op het adviesdocument “Advies omtrent digitaal vergaderen voor Provincies, Gemeenten en Waterschappen”.

Wellicht ten overvloede, maar ook bij een digitale vergadering geldt artikel 32 Gemeentewet. Het derde lid van dit artikel bepaalt dat indien over een voorstel geen stemming wordt gevraagd, het is aangenomen.

Heeft u na het lezen van onderstaande informatie nog vragen, dan kunt u die richten aan het Democratie in Actie-servicepunt:

Via e-mail : diaservicepunt@vng.nl
Via telefoon : 070 – 37 38 393
Via klantcontactcentrum : www.vng.nl/vragenformulier

2 PRAKTISCHE INVULLING VOOR HET STEMMEN VIA EEN STEM-TOEPASSING

Stemmen middels een stem-toepassing kan helpen om de voortgang van een digitale vergadering te bespoedigen. Immers het individueel bevragen van een stemgerechtigd lid is tijdroven; met name bij raden met een groot aantal leden.

Allereerst, het stemmen per fractie, en geheim stemmen is niet toegestaan tijdens een digitale vergadering.

Wat wel is toegestaan, is een inventarisatie van hoe elke fractie voornemens is te stemmen, bijvoorbeeld via een uitvraag onder de woordvoerders of fractievoorzitters, waarna wordt gevraagd of er behoefte is aan een stemming. Via de uitvraag hoe gestemd zou worden is duidelijk en openbaar hoe elke fractie zou willen stemmen en daarmee of bij een stemming een meerderheid gehaald wordt. Indien vervolgens geen enkel lid om een stemming vraagt, is het voorstel op grond van artikel 32, derde lid, Gemeentewet en Provinciewet aangenomen. Ook kunnen partijen bij de beraadslaging bedenkingen kenbaar maken zonder dat daarmee ook een stemming wordt afgedwongen. Via deze route wordt dus niet gestemd. Er wordt eerst geïnventariseerd hoe gestemd zou worden. Daarna wordt het voorstel aangenomen als geen enkel lid om een stemming vraagt.

Deze toepassing mag niet in de weg staan aan het recht van elk lid om een hoofdelijke stemming te vragen, dat blijft bestaan en indien één of meerdere leden dat wensen zal hoofdelijk gestemd moeten worden. Enkel bij de fractievoorzitters inventariseren of er behoefte is aan een stemming, is dus niet voldoende; ieder lid moet kennis hebben van het voorstel, en om een stemming kunnen vragen.

Voor het uitschrijven van een raadsvergadering, en daarmee dus ook voor een geldige stemming dient een vergadering OF in een zaal plaats te vinden OF als digitale vergadering, waarbij na afloop van een digitale vergadering ook via briefstemmen gestemd kan worden, bijvoorbeeld als de techniek faalt of als een geheime stemming nodig is. Een hybride vorm van vergaderen, waarbij een deel in de raadzaal plaatsneemt en een ander deel via digitale weg deelneemt aan een vergadering, is niet toegestaan!

De opstellers van de spoedwet geven de volgende context aan voor het gebruik van een stem-toepassing:

De tijdelijke wet kent het hoofdelijk stemmen als uitgangspunt en bepaalt dat de openbare wilsuitdrukking van ieder stemmend lid bekend moet zijn voor iedereen in de vergadering en de toeschouwers. Hoe deze wilsuitdrukking kenbaar moet worden gemaakt is niet gespecificeerd, de wet is techniekneutraal. Een stemapplicatie is daardoor mogelijk zolang voor eenieder live te volgen is hoe ieder lid stemt. Dat moet op dusdanige wijze en direct zichtbaar worden gemaakt dat hier geen twijfel over kan bestaan; het moet openbaar zijn op het moment van de stemming zelf. Aan het gebruik van een stemapplicatie zijn potentiële risico's verbonden, bijvoorbeeld als niet elk lid zijn eigen stem herkent. Dan ontstaat twijfel over de openbare wilsuitdrukking en kan een nieuwe stemming, eventueel mondeling, nodig zijn. Het verdient aanbeveling om hier vooraf onderling afspraken over te maken bij het gebruik van een stemapplicatie.

Hieronder is een aantal aanbevelingen opgenomen waar een griffier aan kan denken om een stemming middels een stemtoepassing rechtsgeldig te doen plaatsvinden.

Voorafgaand aan een stemronde:

1. De aanwezigheid van alle deelnemers is middels beeld en geluid geverifieerd;

2. Deelnemers met stemrecht kunnen zich allen aanmelden, of hebben zich reeds aangemeld, op de stem-toepassing via een unieke inlogcode en wachtwoord;

Tijdens een stemronde:

1. Het onderwerp van stemming wordt getoond in de stem-toepassing;
2. Alle deelnemers met stemrecht hebben zich aangemeld voor het uitbrengen van hun stem;
3. Tijdens het uitbrengen van de stem is voor de deelnemer zichtbaar wat deze heeft gestemd;
4. De Griffier en de Voorzitter kunnen de voortgang van de stemming zien en vaststellen dat:
  - a. Alle in de digitale vergadering aanwezige leden met stemrecht hun stem uitbrengen;
  - b. Er geen andere deelnemers zonder stemrecht, een stem hebben uitbrengen.

Na sluiting van de stemronde:

1. De Voorzitter en de Griffier stellen vast dat alle in de digitale vergadering aanwezige stemgerechtigden hun stem hebben uitgebracht;
2. De Voorzitter en de Griffier stellen vast dat alle aangemelde en stemgerechtigde deelnemers nog steeds aanwezig zijn;
3. De Voorzitter deelt de hoofdelijke stemuitslag met de deelnemers. Alle deelnemers kunnen de eigen uitgebrachte stem zien en controleren en bezwaar aantekenen indien hun stem foutief blijkt;
4. De Voorzitter deelt de hoofdelijke stemuitslag met het publiek. Het publiek heeft voldoende gelegenheid de stemmingsuitslag te bekijken;

Indien er door de stemgerechtigden geen bezwaar wordt aangetekend tegen de eigen stem, stelt de Voorzitter deze stemuitslag vast. Er kan gestart worden met een volgende stemronde.

Het tonen van de stemuitslag aan de deelnemers en het publiek kan bijvoorbeeld door het delen van het uitslagenschermbild in de digitale vergaderoplossing (via Teams, Zoom, Pexip, Starleaf, et cetera).

Sommige RIS leveranciers maken de hoofdelijke uitslag binnen de RIS omgeving en de webcastingomgeving beschikbaar. In dit geval is schermdeling niet nodig en kan de Voorzitter per stemronde verwijzen naar deze oplossing.

3 STEM-TOEPASSINGEN EN LEVERANCIERS

In principe is iedere stem-toepassing geschikt voor gebruik, mits deze toepassing voldoet aan de volgende zaken:

- a. Voldoet aan de fingerende regelgeving zoals de BIO, de AVG en de eisen omtrent informatiebeveiliging van de gebruikersorganisatie;
- b. Gecontroleerde toegang voor gebruikers;
  - i. Leden hebben slechts toegang via een unieke individuele inlogcode en wachtwoordcombinatie die verstrekt wordt door de Griffier;
  - ii. Alléén deze gebruikers hebben stemrecht.
- c. Het is mogelijk bij een stemming de tekst van het onderwerp te tonen;
- d. Het is mogelijk de voortgang van een stemming vast te stellen;
- e. De uitslag moet direct na sluiting hoofdelijk zichtbaar worden gemaakt aan de stemgerechtigden en aan het publiek.

De openbare wilsuitdrukking en verificatie van de geldigheid van een uitgebrachte stem is geborgd in het tonen van de hoofdelijke stemuitslag aan de stemgerechtigden en publiek, waarbij iedere aanwezige stemgerechtigde de taak heeft te verifiëren of de zelf uitgebrachte stem klopt.

Hierbij is het tevens van belang dat de Voorzitter en de Griffier vaststellen dat ten tijde van deze verificatie alle aangemelde en stemgerechtigde deelnemers nog steeds aanwezig zijn.

Vrijwel alle RIS leveranciers hebben nu een digitale stemtoepassing beschikbaar. Het gebruik van de oplossing van de RIS leverancier heeft een voordeel dat deze binnen de RIS-oplossing functioneert.

RIS LEVERANCIER	STEM-TOEPASSING BESCHIKBAAR	PER WANNEER
1 NotuBiz	Ja	Per heden
2. Gemeente Oplossingen	Ja	Per heden
3. Parlaeus	Ja	Per heden
4. iBabs	Ja	Per heden
5. Roxit (Green Valley)	Ja	Per heden
WEBCASTING LEVERANCIER	STEM-TOEPASSING BESCHIKBAAR	PER WANNEER?
1. Arbor Media	Ja	Per heden
2. Company Webcast	Via RIS leverancier	Per heden

“Wat als” scenario’s

Kan een stemronde nog wel doorgang vinden en is een stemming nog wel geldig? Hieronder zijn gebeurtenissen opgenomen die zich kunnen voordoen, en mogelijke oplossing voor deze problemen.

Wat nu als:

1. Een deelnemer die zich bij aanvang van de vergadering heeft aangemeld en stemrecht heeft, géén stem uitbrengt? Bijvoorbeeld door overmacht.

Het ligt aan de reden van niet stemmen. Met de spoedwet wordt een onderscheid gemaakt naar de aard van de overmacht. Als de reden van het niet kunnen stemmen is gelegen in bijvoorbeeld de eigen verbinding die wegvalt, is dat (grof gezegd) pech. Als de reden ligt in de gebruikte systemen, bijvoorbeeld als bij één of enkele leden door overbelasting de verbinding kan wegvallen, dan moet de vergadering geschorst worden omdat de toegang dan niet geregeld is. Dat is een vereiste voor het door laten gaan van een digitale vergadering gelet op artikel 1.3/2.3, tweede lid onder a van de spoedwet.

2. *Als een deel van de stemgerechtigde leden zich in de raadzaal bevindt?*

Dit is niet toegestaan. De vergadering tijdens welke wordt gestemd, dient OF in zijn geheel in een raadzaal plaats te vinden, OF in zijn geheel als digitale vergadering plaats te vinden.

3. *Er door een stemgerechtigd lid bezwaar wordt aangetekend tegen de verwerking van de eigen stem bij het publiceren van de hoofdelijke stemmingsuitslag direct na de stemronde;*

De stemuitslag is ongeldig; er dient opnieuw te worden gestemd.

4. *De stemtoepassing niet blijkt te werken, of één of meer stemgerechtigden hier niet mee kunnen werken?*

In dit geval dient deze persoon hoofdelijk de stem uit te brengen middels video en audio en wordt deze stem opgeteld bij het stemresultaat van de stem-toepassing.